

С. С. Пахода,
аспірант, ПВНЗ "Європейський університет"

ФОРМИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ

S. Pakhoda,
Postgraduate student "European University"

FORMS AND METHODS OF NON-STATE PENSION FUND FINANCIAL RESOURCES MANAGEMENT

Основним напрямом, за допомогою якого визначається результативність діяльності недержавних пенсійних фондів, є інвестування грошових коштів за рахунок пенсійних резервів. Удосконалення інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів надасть змогу не тільки досягти приросту активів задля забезпечення виконання обов'язків щодо виплати пенсій учасникам пенсійного фонду, але і зробить внесок у стабілізацію фінансового ринку. В статті проведено дослідження форм та методів управління фінансовими ресурсами недержавного пенсійного фонду. Виокремлено принципи функціонування організаційно-економічного механізму розвитку недержавних пенсійних фондів. Досліджено особливості інвестиційних стратегій недержавних пенсійних фондів. Визначено основні функції поточного планування інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів. Обґрунтовано застосування інструментарію фінансового ризик-менеджменту при управлінні фінансовими ресурсами фонду.

The main direction of the private pension funds effectiveness determining is the investment of funds from pension reserves. Improving the investment of private pension funds will allow not only to achieve growth assets to ensure fulfillment of obligations to pay pensions to participants of a pension fund, but also will contribute to the stabilization of the financial market. In the article the forms and methods of non-state pension funds financial resources management are studied. Principles of non-state pension funds development organizational and economic mechanism functioning are determined. The features of the non-state pension funds investment strategies are investigated. The main functions of the current planning of non-state pension funds investment activity are determined. The application of the financial risk management instruments in the financial resources management of fund is substantiated.

Ключові слова: недержавні пенсійні фонди, фінансові ресурси, інвестиційний процес, інвестиційна діяльність, інвестиційний дохід.

Key words: non-state pension funds, financial resources, investment process, investment activity, investment income.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах одним з найбільш важливих напрямів соціально-економічної політики держави є реформування пенсійної системи і забезпечення стабільності її функціонування, що впливає на платоспроможний попит, інвестиційні процеси в економіці, рівень життя населення.

Дослідженням систем недержавного пенсійного забезпечення займаються відомі вітчизняні вчені: В. Ге-

єць, Б. Зайчук, Е. Лібанова, Л. Лісогор, О. Макарова, Б. Надточій, А. Нечай, В. Яценко. Однак в сучасних умовах дослідження форм та методів управління фінансовими ресурсами недержавних пенсійних фондів залишається актуальним.

Таким чином, метою статті є дослідження теоретичних та практичних положень щодо управління фінансовими ресурсами недержавних пенсійних фондів України.

ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ

Одними з суб'єктів інвестиційного ринку, які мають можливість інвестування проектів та програм інноваційного розвитку з довгостроковим терміном реалізації, є недержавні пенсійні фонди (далі НПФ). НПФ здійснюють недержавне пенсійне забезпечення, при цьому залучають та розміщують грошові кошти населення та інших учасників з метою забезпечення майбутніх виплат пенсій. На інвестиційну привабливість цих фондів впливають чинники зовнішнього та внутрішнього середовища. До чинників зовнішнього середовища слід віднести: політичні, соціальні, економічні, демографічні, фінансові, ринкові та інші чинники. До чинників внутрішнього середовища, які впливають на ефективність інвестиційної діяльності НПФ, належать: досвід роботи; стадія життєвого циклу, фінансовий стан, частка ринку, технічна оснащеність, якість управління інвестиційним портфелем, склад та структура інвестиційного портфелю, структура вкладників та учасників, частота та періодичність внесків та виплат та ін.

З метою забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами НПФ доцільно використовувати комплексний системний підхід. У першу чергу потрібно провести всебічне оцінювання фінансового стану пенсійного фонду, виявити резерви мобілізації та підвищення фінансових ресурсів, напями їх ефективного використання. Управлінські рішення в процесі планування приймаються на основі результатів аналізу фінансової інформації. Форми та методи планування залежать від організаційно-правової форми організації, галузевої приналежності та інших чинників. Недержавні пенсійні фонди — це специфічна організаційно-правова форма некомерційної організації соціального забезпечення. В Україні порівняно зі світовими стандартами функціонування накопичувальної системи пенсійного забезпечення встановлено досить ліберальні вимоги щодо інвестиційної політики пенсійних фондів.

В Україні порівняно зі світовими стандартами функціонування накопичувальної системи пенсійного забезпечення встановлено досить ліберальні вимоги щодо інвестиційної політики пенсійних фондів [1].

Виключними видами діяльності НПФ є діяльність з недержавного пенсійного забезпечення, діяльність в якості страховика з професійного пенсійного страхування та інвестиційна діяльність. Ринкова оцінка ефективності діяльності НПФ передбачає їх рейтингування, для чого потрібне відповідне інфраструктурне забезпечення.

В Україні сформована система інфраструктурного забезпечення діяльності НПФ. До організацій, що спеціалізуються на роботі з НПФ належать: аудиторські фірми, депозитарії, актуарії, компанії з управління активами, органи державної влади, юридичні та фізичні особи, що вкладниками або учасниками додаткового пенсійного забезпечення.

До основних принципів інвестиційної діяльності належать:

- відкритість та прозорість інвестиційних рішень;
- прозорість та якість інвестиційних інструментів, що включаються в портфель пенсійних активів;
- забезпечення виконання обліку пенсійних накопичень.

Метою інвестиційної діяльності НПФ є знаходження та закріплення його становища на інвестиційному ринку, послідовне виконання функцій управління процесом інвестиційної діяльності та використання сучасних методів управління задля забезпечення приросту вартості пенсійних резервів.

Інвестування пенсійних активів НПФ здійснюється виключно в інтересах вкладників пенсійного фонду, з урахуванням чинників впливу ринкових ризиків інвестування на фінансові інструменти, що враховуються в портфелі пенсійних активів. Для вкладника важлива спроможність фонду зберегти та підвищити обсяги грошових коштів, які вкладено з метою забезпечення зростання розміру майбутньої пенсії. Інвестиційна політика НПФ ґрунтується на принципах надійності, збереження, поверненості, ліквідності, доходності та диверсифікації [2].

Збереження пенсійних активів забезпечується недопущенням безоплатного відчуження пенсійних резервів, використання їх в якості застави, джерела сплати кредиторів грошових коштів за власними зобов'язаннями, гарантії виконання зобов'язань третіми особами. Під заходами, що направлені на забезпечення доходності, розуміємо розміщення пенсійних резервів в об'єкти, які можуть принести дохід.

Під ліквідністю розуміємо наявність на фондовому ринку, включаючи організований ринок цінних паперів, попиту на цінні папери, які входять в склад пенсійних резервів.

Зазначимо, що передумовою ефективного управління інвестиційною діяльністю НПФ є збереження обсягів пенсійних резервів, що мінімально потрібні для здійснення майбутніх виплат в повному обсязі. В іншому випадку, для покриття збитків і виконання прийнятих на себе зобов'язань НПФ потрібно використовувати резервний (страховий) фонд, створення якого є обов'язковим. За умови повного виконання вкладниками своїх зобов'язань інвестування активів забезпечує накопичення потрібних обсягів пенсійних резервів.

Нині не має вимог щодо мінімального гарантованого рівня доходності. Разом з тим, встановлення і досягнення мінімального рівня доходності надасть змогу утримати учасників в пенсійному фонді та запобігти відтік грошових коштів з сфери НПФ. За умови забезпечення перевищення доходності над запланованим рівнем спостерігається приріст кількості пенсійних угод. У зв'язку з тим, що видатки на забезпечення статутної діяльності фонду складають до 15% інвестиційного доходу, має місце матеріальна зацікавленість пенсійного фонду в досягненні високого рівня доходності інвестицій. Гарантована норма доходності є як цільовим критерієм інвестиційної політики так і рівнем обмеження, який визначає мінімальну межу доходності.

Таким чином, інвестиційна політика визначає принципи розвитку НПФ та особливості його організаційно-функціонального механізму, що реалізує ці принципи на практиці, зокрема:

- планування фінансових джерел (доходів);
- контроль накопичень та розміщень пенсійних коштів;
- інвестування;
- поточні витрати та пенсійні виплати [3].

З метою забезпечення збереження пенсійних резервів та отримання інвестиційного доходу НПФ розробляється інвестиційна стратегія, яка передбачає аналіз макроекономічної ситуації, фундаментальний та технічний аналіз фондових ринків, а також аналіз інвестиційного портфеля НПФ. Усі щоденні інвестиційні рішення приймаються на основі та узгоджено з цією стратегією. Інвестиційна стратегія управління пенсійними активами НПФ орієнтована на оптимальну ефективність при оцінюванні доходності та ризиків інвестицій, при цьому однією з основних цілей є підтримання необхідного рівня ліквідності для виконання зобов'язань перед вкладниками з пенсійних виплат. Виокремлюють три типи інвестиційної стратегії:

- консервативна (основним критерієм якої є надійність інвестицій);
- помірна (поєднання доходності та надійності);
- агресивна (зорієнтована на максимальну доходність вкладень).

Вибір однієї з альтернативних стратегій інвестування тісно пов'язаний з використанням пенсійними фондами різноманітних шляхів обмеження фінансового ризику.

Консервативна стратегія інвестування активів пенсійних фондів ефективна за умови відсутності конкуренції на ринку недержавного пенсійного забезпечення. Її доцільно застосовувати для закритих корпоративних фондів, які в працюють у межах одного підприємства, фінансово-промислової групи або галузі. Функціонування більшості відкритих НПФ характеризується боротьбою за вкладників, тому їх інвестиційна діяльність повинна носити помірний характер.

Поточні фінансові плани розробляються з урахуванням прогнозних тенденцій і в результаті приймають форму балансу доходів та витрат НПФ, в якому відображені всі аспекти його фінансово-господарської діяльності, визначаються напрями забезпечення рентабельності, сфери найбільш ефективного вкладення ресурсів, джерела фінансування інвестицій та ін.

Основними функціями поточного планування є:

- визначення обсягу фінансових ресурсів та їх джерел для здійснення інвестиційної діяльності;
- планування витрат при розміщенні фінансових ресурсів;
- планування грошових потоків;
- планування доходності інвестицій.

Виходячи з розробленої стратегії формується структура інвестиційного портфеля, яка дозволяє досягнути поставленої інвестиційної мети.

Контроль за діяльністю НПФ можна розділити на три складові. Це внутрішній, державний та незалежний контроль. Слід зазначити, що спеціалізований депозитарій здійснює щоденний контроль інвестиційної діяльності, внутрішній контролер — щоденний контроль за відповідністю діяльності НПФ діючому законодавству, а незалежний аудитор проводить щорічний аудит діяльності НПФ.

У зв'язку з існуванням значного часового лагу між сплатою внесків та отриманням пенсії, система управління ризиками повинна стати інструментом стратегічного управління та оптимізації пенсійної системи, що дозволяє визначати шляхи та можливості забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи для захисту інтересів наступних поколінь.

З метою мінімізації різноманітних ризиків, що виникають у процесі інвестиційної діяльності, передбачена система управління ризиками, яка включає в себе п'ять основних етапів: оцінювання ризику, вимірювання ризику, запобігання, контроль та моніторинг. При цьому потрібно використовувати весь інструментарій фінансового ризик-менеджменту, зокрема:

- розроблення інвестиційної стратегії, умов та порядку її перегляду;
- диверсифікацію інвестиційного портфелю недержавного пенсійного фонду за різноманітними керуючими компаніями;
- систему відбору керуючих компаній;
- відповідність методик оцінки інвестиційних ризиків у недержавному пенсійному фонді та керуючій компанії;
- можливість ротації кадрів у фонді.

ВИСНОВКИ

Зазначимо, що незважаючи на всі складності і обмеження щодо управління фінансовими ресурсами НПФ потрібно враховувати, що інвестування пенсійних активів повинно забезпечити майбутнє виконання зобов'язань з пенсійного забезпечення в достатньому обсязі. Отже, управління фінансовими ресурсами НПФ має на меті вибір найбільш ефективних напрямів використання пенсійних резервів та власного майна з метою отримання найбільшого інвестиційного прибутку для виконання зобов'язань перед вкладниками та учасниками. Зокрема, зростання активів фонду, тобто зростання балансової вартості залучених згідно угод недержавного пенсійного забезпечення коштів на розмір інвестиційного доходу є важливим чинником його стратегічного розвитку.

Економічний та соціальний ефекти від раціональної побудови системи накопичень пенсій та інвестування пенсійних ресурсів може проявитись не тільки в оздоровленні пенсійної системи, але і як чинник стабілізації економіки, зміцнення фінансових ринків.

Література:

1. Пенсійна реформа в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pension.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=25&Itemid=109
2. Лук'яненко Д.Г. Перспективи роботи недержавних пенсійних фондів / Д.Г. Лук'яненко // Цінні папери України. — 2010. — № 18. — 378 с.
3. Подшиваленко Г.П., Лахметкина Н.И. М.В. — Инвестиции // Финансовая Академия при Правительстве Российской Федерации. — Москва, 2006.

References:

1. Pension reform in Ukraine (2010), "Non-state pension provision", available at: http://pension.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=25&Itemid=109, (Accessed 21 July 2014).
2. Luk'ianenko, D.H. (2010), "Prospects of non-state pension funds", Tsinni papery Ukrainy, vol. 18, p. 378.
3. Podshivalenko, G.P. Lakhmetkina, N.I. M.V. Investments [M.V — Investitcii]. Finance Academy under the Government of the Russian Federation. Moscow, 2006. *Стаття надійшла до редакції 05.12.2014 р.*